

El sistema impositiu a la Unió Soviètica i la seva contribució a l'eficiència productiva

Benjamí Bastida i Vilà

D'una banda voldria dir que tinc una gran satisfacció de parlar aquí pel que representa per a l'Institut l'obertura cap a unes altres coses més exteriors, sobretot cap a uns sistemes, cap a uns models que no són els de mercat.

El plantejament que voldria fer d'aquesta xerrada seria, d'una banda, parlar de la metodologia i dels problemes amb què em vaig trobar a l'hora d'investigar tot aquest tema. D'una altra banda, explicar com s'ha continuat aquest treball després de la investigació i quin horitzó té en aquest moment, i també parlar, d'alguna manera, del contingut, de les conclusions a les que més o menys es va arribar en acabar la tesi i com estem ara, és a dir, la confirmació d'aquestes conclusions.

Respecte a la metodologia; seria la història d'aquest treball. Podríem dir que par-teix de la coincidència d'una preocupació del Dr. Jané i Solà, que és el director de la nostra càtedra, sobre l'actualitat, més que sobre la història i més que sobre la ideologia, dels països que se'n diuen socialistes. Fruit d'una preocupació sobre això ja s'havien proposat alguns estudis dintre el departament, algunes propostes d'investigació. N'hi havia en aquell moment una sobre salaris en marxa, que després es va deixar i que més tard s'ha recollit per part d'un altre company. Tot això coincidia amb el meu interès per temes relacionats amb el socialisme, o en general amb un model alternatiu al de l'economia de mercat. D'aquesta coincidència va sorgir el tema concret de la imposició als països socialistes. Aquesta sortida, quan me la va proposar el Dr. Jané em va semblar una mica abstracte però vàrem començar el camí perquè, sigui com sigui, després d'aquesta primera impressió vaig veure que això permetia o obligava, d'una banda, a repensar totes les qüestions al voltant del socialisme, de la planificació, etc., perquè els mecanismes impositius de seguida vaig veure que no eren una cosa marginal sinó que eren una cosa força essencial dintre la planificació socialista. Per tant, el mecanisme impositiu, la discussió del mecanisme impositiu equivalia d'alguna manera a discutir els mètodes de la transició cap al socialisme o bé si hi havia transició en general. D'una altra banda, això permetia aportar dades positives a una discussió sobre si aquests països són socialistes, si estan degenerats, si és capitalisme d'estat, etc., una discussió que

molt sovint es planteja a nivells gairebé purament ideològics, i que en canvi li falta, almenys a les nostres latituds, una base econòmica empírica. Aquests aspectes es podien aportar des d'aquí, des de la investigació proposada. D'una altra banda, de cara a una tesi doctoral, representava acotar el tema, reduir el tema, és a dir, no fer el socialisme o la planificació en general sinó poder concretar el tema a un àmbit més reduït. I així es va començar el camí fins arribar al treball que es presenta ara.

El tipus de treball que vàrem fer em sembla que es caracteritzaria més com una exploració que com un treball de laboratori en el que sobre coses ja conegudes vas matitzant, vas trobant dades noves, etc. No era això, sinó posar-se dins d'un camp pràcticament desconegut i començar a veure què és el que es podria treure i aportar allà. De fet no hi ha res en els idiomes de la península directament sobre el tema de la imposició ni original ni traduït. Hi ha un petit fulletó d'un professor de la Universitat d'Oviedo, Ricardo Pedreira Pérez, que es titula «La imposició als països socialistes». Jo vaig trobar la cita quan ja tenia la tesi gairebé acabada i l'espant va ser gran perquè pensava que havia estat treballant sobre un tema que ja estava estudiat, però no és així. Es tracta d'un petit fulletó sobre dades molt elementals de la imposició en aquests països. Hi ha també molt poc en els idiomes peninsulars sobre dades positives de les economies en general dels països de l'Est. Hi ha aquí, publicat per l'Editorial Lavínia de Barcelona, i crec que treballat pel Centre d'Estudis de Planificació, aquelles «Anotacions a les Economies de l'Est d'Europa» que és un treball molt vàlid però que acabava just una mica després de la Reforma del 65, i que després, que jo sàpiga, no ha tingut continuïtat, almenys publicada. Hi ha traduïdes, sobre temes generals d'economia dels països de l'Est, alguns llibres d'autors estrangers com pot ser Wilczynski, Marczewski, Brus, Ota Sik, potser una dotzena de llibres com a màxim, dels quals el valor és irregular. Una mitja dotzena podria estar bé però també se'm quedaven una mica curts, una mica endarrerits perquè les traduccions, les dades que aportaven, arribaven als anys 70 com a molt.

Fora d'aquí, sobre imposició, a les àrees occidentals, hi havia molt poc. Sobre coses econòmiques en general hi havia bastant, però sobre imposició en concret jo vaig trobar una obra de Franklyn D. Holzman, un professor americà que portava dades fins el 53, l'obra de R.W. Davies —que després va treballar amb el professor E. H. Carr—, el llibre del qual es publicà l'any 58 i per tant no arribava al tema de la Reforma. També la profesora Marie Lavigne té un article bastant llarg a la «Revue des Science Financière» sobre la imposició als països socialistes, però es tracta només d'un article —unes cinquanta pàgines—. Aquestes dades, però, em van orientar bastant, perquè els primers moments van ser intentar a través dels índexs de la «American Economic Association» el seguiment d'articles i anar triant i estirant com amb les cireres, però jo no tenia en aquell moment ni idea de com era l'esquema de la imposició soviètica. Efectivament hi ha articles sobre aspectes molt concrets —un impost en particular de la imposició soviètica— però que no em donaven la visió del conjunt.

Aleshores el treball, reunint tot aquest «puzzle», llegint, buscant estadístiques, etc. crec que pretén omplir un cert buit científic que hi havia a Espanya i en general a Occident sobre l'estudi de la imposició soviètica. Els comentaris que em van fer arribar després que els hi vaig enviar el meu treball, la professora Lavigne, el professor McAuley i el professor Gomulka, deien que era el primer estudi que existia a nivell general i actualitzat. Jo no és que la valori massa però tanmateix és un «estat de la qüestió» posat al 79 —que és quan es presenta la tesi— i amb dades fins l'any 75, i en algun cas el 76, que no existien explícites en aquell moment. Queden encara moltes àrees inexplorades dintre d'aquest tema i jo crec que el treball val més com a romputa de camp que

no pas com una collita molt fructífera.

Les fonts que vaig fer servir van ser ultra les esmentades, per una banda, els originals soviètics. Originals soviètics eren les estadístiques, i aleshores vaig fer l'esforç d'aproximar al màxim les dades a l'actualitat. Això em va obligar a un petit aprenentatge del rus per poder llegir els encapçalaments de les estadístiques. Això em permet des de l'estadística soviètica original posar totes aquestes estadístiques a la tesi —la tesi té uns cinquanta quadres estadístics, que és bastant dintre del que hi ha en el país—. Després obres i articles d'especialistes soviètics, seria l'altra font a la qual vaig arribar a través de les traduccions de la revista «Problems of Economics» de la cadena de traduccions americana. La revista «Absees» portava uns abstractes de totes les publicacions en rus i també d'altres països de l'Est, uns abstractes molt ben fets a la Universitat de Glasgow. La revista, però, es va esfondar l'any 75 malauradament per manca de financiació. L'ha recollit Oxford, encara que no és exactament el mateix, i publica uns «Absees» en microfilms. Amb aquest esforç estadístic i bibliogràfic s'ha aconseguit que la Facultat tingui un centre de documentació original molt important que abans no tenia. A més hi ha els congressos i les actes dels congressos dels soviètics mateixos.

L'altra font va ser la d'autors occidentals. Va ser un recorregut lent a través de totes les revistes especialitzades dels últims anys. Això ha permès el posar al dia un conjunt bibliogràfic important aquí al país, aconseguint els llibres a través d'una odissea editorial (perquè la qüestió d'importació de llibres d'aquest estil és un drama terrible, o sigui que gairebé vaig treure'n més de comprar els llibres en algun viatge a l'estranger de manera que la Universitat el financés en tornar, que no pas el que vaig aconseguir anant a les llibreries de Barcelona. Ara, però, ja tenim algun contacte més important i es poden aconseguir més directament). Sobretot el que em va servir com a font van ser els contactes directes amb els especialistes sobre el tema: Leoncio Hernández, un professor que resideix a Girona i que vaig conèixer a través del Dr. Jané, em va facilitar els primers contactes a nivell internacional amb tota una sèrie de persones, de directors de centres científics que estan a Universitats estrangeres i que es dediquen a estudiar les economies de l'Est. Concretament, la professora Marie Lavigne ens va oferir l'article que acabava d'escriure en aquell moment i ens va oferir també el seu fitxer bibliogràfic. A la «London School of Economics» el professor Stanislaw Gomulka va donar un seminari al que vàrem poder assistir i a la tesi hi ha alguna cosa recollida d'aquest seminari. A la Univesitat d'Essex, a Colchester, el matrimoni McAuley —ell és economista i ella político-sociòloga— també ens van rebre molt bé, ens van comentar el treball que ja teníem fet, ens van obrir horitzons cap a fonts bibliogràfiques, etc. Jo crec que va ser molt important el contacte amb el professor Alec Nove de la Universitat de Glasgow, que era el director del centre d'estudis dels països socialistes de la Universitat i encara segueix de director del departament d'economia internacional. Vàrem tenir una conversa molt fructífera amb ell i l'estiu següent, quan ja estava presentada la tesi, vàrem passar un mes allà treballant a la Biblioteca directament amb ell. Això ens va orientar molt.

Amb aquestes fonts, l'orientació que vaig donar després al treball no va ser una orientació de dret fiscal, ni més aviat jurídic o d'hisenda pública, sinó que més aviat la meua perspectiva consistien cercar la contribució de la imposició a l'eficiència productiva des d'un punt de vista més econòmic: estudiar la reforma del 65 i veure els canvis que s'havien fet dintre el sistema impositiu i gracies al sis. imp. si havia contribuït o no a l'augment de l'eficiència productiva, o si més no, a frenar la caiguda, les taxes descendents d'eficiència que es manifestaven allà. Vàrem tenir el problema especial de l'estadística, evidentment, i per tant s'havia de fer una depuració de l'estadística. Da-

vant de l'Estadística Oficial Soviètica tots els autor que he pogut llegir es troben sobre un terreny poc ferm. De fet hi ha diverses orientacions a l'hora d'estudiar els països socialistes:

Una és molt matemàtica, molt de «fer models», però n'hi ha una altra —la professora Marie Lavigne i el mateix professor Alec Nove—, però la primera, en concret, quan li vaig presentar l'índex de la investigació em va dir que fes una cosa més aviat de tipus literari que no pas molt estadístic, perquè sobre les estadístiques hi ha molts problemes—. La metodologia per a treballar les estadístiques, aquí a la tesi, ha estat la de procedir per acumulació d'estadístiques que si més no puguin marcar un traç gruixut dintre del tema més que anar a perfilar dintre d'una sèrie estadística la diferència que hi ha d'un any a l'altre, etc. En definitiva seria mirar si l'estadística d'inversió, estadística de producte nacional brut, estadística de producte industrial, estadística de producte agrícola, tot té la mateixa tendència. Si tot té la mateixa tendència penso que es pot treure una certa conclusió. El professor Gomulka de la «London School» el que fa és agafar una sèrie només i construir una funció de producció sobre aquella sèrie, estudiar la regressió, etc., però no acaben de sortir les conclusions massa bé quan es fa així. Aquestes dues tendències, doncs, es barallen, evidentment.

M'agradaria parlar de com es continua actualment aquest treball. Potser el seu fruit més important ha estat la petita consolidació d'un grup d'estudis aquí a la Universitat sobre els països de l'Est, i l'existència d'un fons bibliogràfic. Quines persones hi ha aquí? Hi ha un company de Sevilla, que va presentar la tesi al mateix temps gairebé que aquesta, sobre la reforma de preus especialment a Hongria. Hi ha a la Facultat una tesi en camí sobre la despesa pública, hi ha una tesina ja feta sobre comerç exterior d'en Xavier Farrions, i un projecte de tesi sobre comerç exterior o finançació exterior encara s'ha de decidir. Hi ha una altra tesi iniciada d'en Joan Caballé sobre salaris, a la Unió Soviètica..., és a dir, que ja hi ha un caliu. Donem un curs de tercer cicle en el qual estem nosaltres, els que acabo de citar, i algún alumne més, de manera que anirem consolidant aquest curs de tercer cicle. Bàsicament, el curs del tercer cicle ha estat «Balanc de la reforma del 65 més la reforma del 79 a la U.R.S.S.» Quant al material ja he parlat de llibres i revistes per la Facultat. El material en rus encara falta perquè no hi podem accedir, ja que ningú de moment no s'hi pot posar. L'estadística oficial, però, sí la tenim al dia —estem a l'any 79, ja que encara no han sortit les estadístiques del 80— i aquí sí hi podem accedir. Quan poguem llegir en rus tindrem les revistes i les publicacions directament soviètiques. Quan vàrem estar a la biblioteca de Glasgow i dels centres d'estudis dels països de l'Est de Birmingham (va ser un altre contacte, però ja després de fer la tesi), veiérem que el 75 per cent dels llibres són en rus, i un 25 per cent són comentaris occidentals.

Quant a la producció d'aquest petit grup? Doncs aquest curs que deia de tercer cicle. Un curs sobre la problemàtica dels països de l'Est. Un article sobre la reforma del 79, que jo crec que és l'únic que s'ha publicat en castellà. Falta poc per sortir un número especial d'«Hacienda Pública Española» sobre la hisenda als països de l'Est, suggerit i mig coordinat pel nostre grup en el sentit de donar adreces i buscar col·laboracions; la introducció és de la professora Marie Lavigne, tenim un article d'aquell professor de Sevilla i de dos d'aquí Barcelona... Ens ha fet molta il·lusió l'aportació al Segon Congrés Internacional d'Estudis sobre els Països Socialistes que va tenir lloc a Garmisch-Partenkirchen del 30 de setembre al 4 d'octubre d'aquest any passat, ja que per primera vegada va haver-hi la participació i l'aportació nostra en el sentit d'una Comunicació dintre del «panel» que dirigia la professora Marie Lavigne. Normalment

les comunicacions, a diferència de les ponències, no es llegien però la professora va tenir interès, ja que era la primera aportació d'aquí a un Congrés internacional, en que es llegís. D'aquesta manera els sovietsòlegs del món varen poder acollir en llur si els sovietsòlegs d'aquest país. Això ja és segur que es publicarà en castellà a la revista de la Facultat «Cuadernos de Economía», possiblement en anglès en un llibre que recollirà part de les ponències, i en francès falta poc per sortir a la «Revue de l'Est». Volem doncs, que tingui certa repercussió cara enfora. Els intercanvis són un altre fruit de la continuïtat d'aquest treball: tenim un intercanvi normal amb el grup de París, amb el grup de Birmingham, amb els de la «London», amb el d'Essex, però ens faltaria el contacte amb els grups dels Estats Units, dels quals hi ha encara una gran distància i evidentment els primers contactes han de ser personals. És important aquesta manca de contacte amb ells perquè són els que tenen les dades més al dia.

L'horitzó a assolir serà, doncs, quan tinguem més treballs fets, consolidar el grup i fins i tot constituir-nos en el Comitè espanyol del grup internacional sobre els estudis dels països de l'Est, que està agrupat en un Comitè internacional que és el que organitza els congressos, les sessions de treball. etc.

Tornem al contingut de la tesi en qüestió: la tesi es va presentar a un tribunal en el que hi havia el Professor Fuentes Quintana, com a President, el professor Estapé, el professor Irastorza, el professor Hortalà i el professor Jané. La tesi té una introducció, evidentment, i una primera part que havia de ser necessàriament descriptiva, ja que no es podia entrar directament a la relació entre sistema impositiu i eficiència productiva perquè no hi havia ni tan sols aquí al país nostre la descripció del sistema impositiu. En aquesta primera part descriptiva hi ha un començament que és descripció del sistema impositiu *en conjunt* i analitza l'evolució del sistema impositiu en els anys que van del 58 al 75, període que agafa la tesi. La segona part és la descripció de cadascuna de les figures impositives i es comença a discutir sobre l'eficiència productiva.

Hi ha una altra part que és el nucli de l'estudi i que té dos capítols. El primer tracta sobre si la imposició soviètica té realment una naturalesa impositiva o no impositiva segons els conceptes acadèmics, o bé si és un impost que no és impost realment. Jo, per determinats motius, arribo a dir que sí és realment imposició i que el que passa és que s'hauria de fer un replantejament, ja que el concepte d'imposició el treiem de l'economia de mercat i en el moment en què s'elaborava aquest concepte no hi havia cap model alternatiu. Aleshores si hi ha un model alternatiu en el que no hi ha un canvi de propietat però sí hi ha un canvi d'administració d'aquest conjunt, d'aquest import de diners, que representen els impostos. Potser això és suficient quan ja ha canviat el model per a dir que és de naturalesa fiscal. Per aquí aniria una mica la discussió teòrica que representaria enriquir, crec jo, el concepte acadèmic de la imposició. Sobre això s'hauria d'elaborar tota la teoria general de la imposició soviètica de la mateixa manera que està elaborada la teoria general de la imposició a l'economia de mercat.

El capítol segon d'aquesta segona part, que és el quart de la tesi, parlaria de la relació entre la imposició i l'eficiència productiva. Es planteja a través de les reformes del 65, és a dir, com funcionava el sistema abans de les reformes del 65 i per a què servia la imposició en aquell moment, i com a la reforma del 65 volen donar un paper molt important a la imposició. Les conclusions, tant per comentaris d'autors occidentals com per estadístiques, ve a ser que en els cinc primers anys de la reforma — o sigui el període que va del 65 al 70 — hi ha un efecte positiu sobre aquelles taxes que anaven cada vegada decreixent en el creixement de l'economia soviètica, però que a l'any 70 la reforma general de l'economia i la impositiva en particular són frenades absolutament, topen amb la inèrcia del sistema com a totalitat, topen amb la contradicció global del sistema

i aleshores es comencen a manifestar unes tendències altra vegada descendents fins i tot més fortes que les que hi havia del 60 al 65, que és quan era alarmant.

La tesi acabava dient que havia d'haver-hi alguna reforma més, és a dir, que enfront del fet que les taxes anaven baixant calia una reforma, i efectivament van fer una reforma l'any 79 —la van proposar llavors i es comença a aplicar ara — però que no va en la línia de la del 65 sinó que va al revés. Davant d'una manca d'eficiència productiva que hi havia els anys 60-65 es podia optar entre dues solucions: més control o més autonomia a les empreses per a alliberar creativitat i iniciativa. Sembla que la solució que es pren el 65 és la d'alliberar creativitat, iniciativa, donar incentius, l'autonomia financera..., tot aquest conjunt de mesures i d'instruments que tenen moltes limitacions, que no van gaire endavant. Ara, l'any 79, sembla que s'ha optat per l'altra alternativa: més control, més centralització. En general, els comentaristes occidentals —i el professor Nove particularment m'ho va comentar— no accepten que aquesta centralització tan excessiva pugui anar endavant, ja que els buròcrates i els directors de les empreses estan ja molt fets a l'economia paral·lela de l'URSS i que optar per un control seria, en darrer terme, costosíssim.